

2. Morozova M., Gula L., Dymar N., Diachenko I. Influence of critical thinking technologies on improvement of students' performance during self-study. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. Vol. 11. No 1. P. 59–72. DOI: <https://doi.org/10.5430/jct.v11n1p59>

3. Theda Thomas. Developing First Year Students' Critical Thinking Skills. *Asian Social Science*. Vol. 7. No. 4. April 2011. P. 26–35. DOI: <https://doi.org/10.5539/ass.v7n4p26>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-512-9-25>

TRANSFORMATIONAL TRENDS OF THE CONCEPT OF 'PERSON WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS'

ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ОСОБА З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ»

Zamsha A. V.

Doctor of Philosophy in Psychology, Head of the Research Center of General and Special Education Sciences, Ukrainian Academy of Social, Humanities and Health Sciences Kyiv, Ukraine

Замша А. В.

кандидат психологічних наук, завідувач науково-дослідного центру загальної та спеціальної освітології Українська академія соціогуманітарних і здоров'язберігальних наук м. Київ, Україна

Концепт «особа з особливими освітніми потребами» за останні п'ятнадцять років міцно закріпився як у вітчизняному нормативно-правовому полі, так і в суспільній комунікації.

Зауважимо, що часом серед вітчизняних освітян виникають дискусії щодо того, яке саме поняття є коректним «з особливими освітніми потребами» чи «особливими потребами» [2, с. 59]. Відповідь на це питання – безпосередньо залежить від того, який іменник ми використовуємо у цьому концепті. Якщо вживаємо поняття «особа» або «дитина», тоді маємо вказувати – який характер мають ці потреби, тобто коректний концепт означається як «особа або дитина з особливими освітніми потребами». Адже, по-перше, особливі потреби можуть виникати в інших умовах, а не лише в освітньому середовищі; по-друге, ті потреби, які виникають у процесі здобуття освіти можуть мати якісні особливості порівняно з іншими видами діяльності. Поряд з цим, якщо ж в якості іменника в концепті використовуються такі

поняття як «учень», «студент», «здобувач освіти», тоді коректний термін не потребуватиме повторної вказівки на характер потреб, що йдеться саме про освітні потреби. Адже статус спудея сам по собі вказує, що йдеться про здобуття освіти. Відтак коректним буде таке формулювання поняття як «учень/студент/здобувач освіти з особливими потребами». Бо, використання вказівки на статус/рід діяльності суб'єкта – дає зрозуміти, в яких умовах виникають такі потреби.

Впровадження поняття «особа з особливими освітніми потребами» було зумовлено імплементацією антидискримінаційної політики в освіту, яка розглядає відмінності особистості як її особливості, а не вади чи розлади [5, с. 132]. Це зумовило заміну в теорії та практиці освіти поняття «особа з порушеннями психофізичного та/або розумового розвитку» поняттям «особа з особливими освітніми потребами» [3, с. 53]. Причому така тенденція є характерною не лише для України, а й для інших країн, де в різний час відбувся подібний перехід. Так концепт «student with special needs» (спудей з особливими потребами) прийшов на заміну поняттю «handicapped students», де ключовим є слово «handicapped», що, за Кембриджським словником, тлумачиться як фізичний чи ментальний недолік або вада.

З огляду на це, тривалий час концепт «особа з особливими освітніми потребами» використовувався виключно стосовно осіб, які мають ті чи інші порушення фізичного і/або ментального розвитку, в тому числі ті, які спричиняють інвалідність. Саме в такій інтерпретації представлено визначення поняття «special educational needs» в Саламанській декларації (1994), в якій зазначено, що такі «особливі освітні потреби» виникають через «disabilities» [4, с. 74]. Англійське слово «disabilities» досить часто при перекладі українською – ототожнюється з поняттям «інвалідність». Наприклад Convention on the Rights of Persons with Disabilities, українською офіційно перекладено як «Конвенція про права осіб з інвалідністю». В цьому контексті цікавим є те, що і слово «disability», і слово «invalid», яке також є в англійській мові, – слова іншомовного походження, тож перекладати одне іншомовне слово іншими іншомовним словом навряд є раціональним для передачі суті поняття, що за цими словами міститься.

Так англійське слово «invalid» (лат. *invalidus* – немічний, слабкий, нездоровий; антонім до слова *validus* – сильний, здоровий, міцний) використовується для передавання таких значень як нечинний, неправильний, неприйнятний, хибний, нелегальний, а також як особа, яка є хворою чи нездатною подбати та обслуговувати себе впродовж тривалого часу. Відповідно до Академічного тлумачного словника української мови слово «інвалідність» визначено як «людина, яка частково чи в повністю втратила працездатність», тобто йдеться про

дуже вузьку інтерпретацію змісту поняття. В англomовних джерелах поняття «invalid» не застосовується в контексті освіти осіб з особливими освітніми потребами.

Відтак маємо детальніше розглянути поняття «disability», яке Саламанська декларація пов'язує з виникненням в особи особливих освітніх потреб. Слово «disability» утворено шляхом поєднання префіксу dis- та слова ability. Значення слова «ability» перекладається як – здатність чи спроможність діяти, а префікс вказує, що йдеться про антонім до цього слова. У Кембриджському словнику поняття «disability» інтерпретується як: «хвороба, ураження чи стан, що зазвичай є тривалими або таким, що тривав впродовж довгого періоду часу, і які ускладнюють для когось можливість робити те, що здатні робити інші люди» або «фізичний чи психічний стан, який робить людину нездатною діяти в такий спосіб, який є звичним/притаманним для більшості людей» [1, с. 74]. Відповідно, коли використовується поняття «disability», то йдеться про обмежену здатність чи повну нездатність діяти типовим способом, що доступний для більшості людей. Якщо це поняття ми використовуємо в контексті особливих освітніх потреб, то це означає *обмежену чи повну нездатність здобувати освіту в типовий для більшості спудеїв спосіб*.

З огляду на таку інтерпретацію поняття «disability», яке в центр ставить поняття «типовості» – стало цілком логічним розширення з часом змісту поняття «особа з особливими освітніми потребами», не лише як тих, хто має обмежені здатності/нездатності, а й включає представників іншого полюсу атиповості, тобто тих, хто також є нетиповими – обдаровані й талановиті спудеї, які також потребують особливих умов для здобуття освіти [7, с. 229]. Така трансформація змісту поняття «особа з особливими освітніми потребами» відбувалася в 2010-х рр.

Останніми роками поняття «особа з особливими освітніми потребами» чим далі тим більше відходить у минуле, це зокрема спостерігається не лише на рівні зміни понять, що використовуються в професійній комунікації освітян, а й знаходить своє втілення вже й у нормативних документах країн, які є флагманами впровадження інклюзивної філософії в освіту. Наприклад в Британській Колумбії (Канада) є Міністерський наказ (Ministerial Order 150/89), що був прийнятий 1989 року, в першій редакції цього документу були використані такі поняття як «special needs students» та «handicapped students» як синоніми. В 1995 році поняття «handicapped students» було вилучено з наказу, а «student with special needs» (спудеї з особливими потребами) визначено як спудеї, який має «обмежені здатності/нездатність інтелектуальної, фізичної, сенсорної, емоційної чи

поведінкової природи, який має труднощі в учінні чи виняткову обдарованість або талант». Остання зміна документу відбулася 2024 року і полягала у вилученні поняття «особа з особливими освітніми потребами», яке було замінено на «students with disabilities or diverse abilities» [6, с. 1]. Де, слово «diverse» можна інтерпретувати як несхожі, відмінні, унікальні, різноманітні здатності.

З огляду на означене висновується, що поняття «особа з особливими освітніми потребами» стало перехідним для освітньої науки і практики. Нині спостерігається тенденція до його вилучення. Єдиний концепт, який залишався і залишається досі центральним це поняття *здатності*, тобто спроможності здобувати освіту в спосіб, який зазвичай є прийнятним для більшості спудеїв (типовий спосіб). Тож, коли йдеться про атипові способи здобуття освіти – це охоплює спудеїв, які мають обмежені здатності/нездатності і/або унікальні здатності.

Література:

1. Замша А. Генеза змісту поняття «особливі освітні потреби». *Correction and rehabilitation innovations: implementation of European experience : Scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. P. 67–80.
2. Замша А., Адамюк Н., Дробот О. Концептуалізація комунікативного супроводу здобувачів освіти з порушеннями слуху в освітньому середовищі. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49. С. 59–62.
3. Замша А., Федоренко О. Абілітаційна підтримка як складова іншомовної освіти глухих дітей в початковій школі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. № 90. С. 53-57.
4. Замша А.В. Концепція комунікативної доступності освітнього середовища для глухих та напівглухих здобувачів освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 84, т. 1. С. 72–75.
5. Замша А. В., Мороз І. В., Федоренко О. Ф. Специфіка забезпечення доступності освітнього простору вищого навчального закладу для студентів із порушеннями слуху. *Педагогічні науки*. 2016. Вип. 70, т. 2. С. 131–135.
6. Ministerial Order 150/89: Students with Disabilities or Diverse Abilities Order. Minister of Education and Child Care. <https://www2.gov.bc.ca/>
7. Zamsha A. V. The Philosophy of Inclusiveness in the Deaf and Hard-of-Hearing Students' Education. *International scientific conference*

«*The role of psychology and pedagogy in the spiritual development of modern society*»: conference proceedings, July 30–31, 2022. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 228–231.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-512-9-26>

**THE USE OF MULTIPLE-CHOICE QUESTIONS
IN MEDICAL BIOLOGY FOR PROFESSIONAL TRAINING
OF MEDICAL STUDENTS**

**ЗАСТОСУВАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ З МЕДИЧНОЇ
БІОЛОГІЇ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ**

Panchuk O. V.

*Candidate of Biological Sciences,
Assistant Professor at the Department
of Biology
Bogomolets National Medical
University
Kyiv, Ukraine*

Панчук О. В.

*кандидат біологічних наук,
старший викладач кафедри біології
Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Kostylov O. V.

*Candidate of Biological Sciences,
Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department
of Biology
Bogomolets National Medical
University
Kyiv, Ukraine*

Костильов О. В.

*кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри біології
Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Медична біологія – одна з базових дисциплін, засвоєння якої студентами-медиками передбачає формування кількох важливих навичок, а саме: комунікативності, спостережливості, уміння аналізувати інформацію, робити правильні висновки і формувати алгоритм вирішення проблем. Саме ці навички є необхідними при розвитку критичного мислення.

Згідно постанови Кабінету Міністрів України Про затвердження Національної рамки кваліфікацій від 23 листопада 2011 року кожен спеціаліст повинен не лише отримувати ґрунтовні та практичні знання, але й критично осмислювати теорії і принципи, методи і поняття у сфері професійної діяльності [1].